

L'AMOR EN EL MATRIMONI. UN AMOR QUE ES TORNA FECUND

El Papa Francesc considera els capítols quart i cinquè de l'exhortació apostòlica *Amoris laetitia* com el nucli central del seu ensenyament sobre el matrimoni i la família. Són dos capítols dedicats a explicitar com està cridat a ser aquest amor en les seves diverses manifestacions.

Cal dir que els textos són molt expressius i plens de suggeriments. Per això no resulta fàcil destriar aspectes concrets perquè es té la impressió de deixar de banda elements molt valuosos i que poden ajudar les parelles en la seva reflexió, en el seu diàleg, en definitiva, en la seva vida. Perquè, indubtablement, són textos molt propers que fan referència i il·luminen la vida quotidiana de les parelles i de les famílies.

L'opció que s'ofereix és la de presentar, de forma relativament breu i amb paraules del Papa, els diversos aspectes de l'amor en el matrimoni i la família que desenvolupa *Amoris laetitia*, i convidar les parelles a llegir en el text original els números complets que se citen, en el convenciment que serà una lectura molt enriquidora tant per a la reflexió personal com per al diàleg i el creixement de la parella.

També cal dir que, donada la riquesa de continguts de l'Exhortació apostòlica, no podem donar el mateix relleu a tots els aspectes. Això ha suposat una tria que ha consistit a presentar de forma més desenvolupada i extensa la primera part del capítol quart *El nostre amor de cada dia* perquè es presta a una reflexió personal i a un diàleg molt enriquidor de la parella sobre la seva vivència quotidiana de l'amor en la parella i amb els fills. Els altres aspectes dels capítols quart i cinquè es presenten de forma molt més condensada.

CAPÍTOL QUART: L'AMOR EN EL MATRIMONI

El Papa Francesc aborda aquest aspecte nuclear de la vida d'una parella i d'una família fent aportacions des de tres punts de vista:

- La realitat de l'amor de la parella a partir d'un comentari molt ric i molt encarnat en la vida dels matrimonis, de la segona part de l'Himne de la Caritat de la carta de sant Pau als cristians de Corint. (1 Co 13, 4-7)
- El creixement i desenvolupament de l'amor conjugal.
- Un amor apassionat.

EL DIA A DIA DE L'AMOR D'UNA PARELLA

L'amor és pacient (91-92)

- La paciència es mostra quan una persona no es deixa portar pels impulsos i evita ofendre els altres.
- Tenir paciència no significa pas deixar que ens maltractin constantment, o tolerar agressions físiques, o permetre que altres ens utilitzin com a mers objectes.
- La meua paciència es referma quan reconec que els altres també tenen dret a viure en aquesta terra tal com són.
- L'amor... em porta a acceptar l'altra persona quan ell o ella no es comporten com a mi m'agradaria que es comportessin.

L'amor és benigne i servicial (93-94)

- L'amor beneficia i ajuda els altres, és a dir, presta un servei: és un amor benigne i servicial.
- L'amor no és tan sols un sentiment, sinó que cal entendre'l en el sentit del verb *estimar* en hebreu: és fer el bé.
- L'amor... ens permet experimentar la felicitat de donar, la noblesa i la grandesa de donar-nos sense mesura, sense reclamar recompenses, pel sol gust de donar i servir.

L'amor no té enveja (95-96)

- L'amor és incompatible amb el malestar per la bona sort de l'altre.
- L'amor veritable valora els èxits aliens, no els considera una amenaça, i s'allibera del gust amarg de l'enveja... Procura descobrir el propi camí per ser feliç i deixa que els altres descobreixin el seu.
- L'amor ens porta a una sentida valoració de cada ésser humà, reconeixent el seu dret a la felicitat.

L'amor no presumeix ni és arrogant (97-98)

- L'amor veritable exclou... l'ànima de mostrar-se superior als altres amb una actitud pedant i agressiva.

- Els qui estimen... saben situar-se en el seu lloc, sense tenir la pretensió de ser el centre de tot.
- Alguns es consideren grans perquè saben més que els altres, i es dediquen a exigir-los i controlar-los, quan en realitat el que ens fa grans és l'amor que comprèn, té cura i protegeix el feble.
- És important que els cristians mostrin el seu amor en la manera de tractar els familiars poc formats en la fe, fràgils o menys fermes en les seves conviccions. De vegades passa el contrari: els qui se suposa que són més madurs en la família es mostren arrogants i insuportables.
- En la vida familiar, la lògica del domini i de la competitivitat... destrueix l'amor.

L'amor no és descortès (99-100)

- Estimar també significa ser amable amb els altres, és a dir, no obrar amb rudeses, no actuar de manera descortès, no ser bruscat en el tracte... L'amor detesta fer patir els altres.
- La cortesia és una escola de sensibilitat i desinterès... No es tracta de quelcom que un cristià pot acceptar o rebutjar... Tot ésser humà està obligat a ser afable amb els qui l'envolten.
- La mirada amable és essencial si volem obrir-nos a l'encontre genuí amb altres persones. Això és incompatible amb una actitud negativa que en realitat destaca els defectes i els errors dels altres, mentre que dissimula els propis.
- L'amor amable genera vincles, fomenta relacions, crea noves xarxes d'integració i construeix un teixit social ferm.
- Els qui estimen són capaços de dir paraules d'encoratjament que sempre reconforten, enforteixen, consolen i estimulen.

L'amor no és egoista (101-102)

- El servei generós als altres és molt més noble que l'amor a nosaltres mateixos.
- És més propi de la caritat el desig d'estimar que el desig de ser estimat; de fet, les mares, que són les que estimen més, busquen més estimar que ser estimades.
- L'amor pot anar més enllà de la justícia, sense esperar res a canvi; i l'amor més gran pot moure a donar la vida pels amics.

L'amor no s'irrita (103-104)

- Es tracta d'una reacció interior violenta, d'una irritació no manifesta que ens col·loca a la defensiva davant els altres, com si fossin enemics molestos que ens cal evitar. Alimentar aquesta agressivitat interior no serveix de res. Només ens fereix i ens aïlla.

- L'Evangelí convida més aviat a mirar la biga en el propi ull..., i els cristians no podem ignorar la invitació constant de la Paraula de Déu a no alimentar la ira.
- Una cosa és sentir una agressivitat que sorgeix espontània, i una altra és consentir-la, deixar que arrel·li en el nostre cor.
- No permeteu que el dia s'acabi sense haver fet les paus en la família. I com he de fer les paus? M'he de posar de genolls? No! Només un petit gest, i l'harmonia familiar es restablirà. N'hi ha prou amb una carícia, sense paraules.
- Si hem de lluitar contra un mal, fem-ho, però sempre diguem *no* a la violència en la nostra llar.

L'amor no guarda rancor i perdona (105-108)

- Quan permetem que un mal sentiment penetri en les nostres entranyes, el rancor fa niu en el nostre cor. L'amor no és rancorós ni ressentit. El contrari del rancor és el perdó, que es fonamenta en una actitud positiva que tracta de comprendre les debilitats alienes i excusar-les.
- Tendim a buscar cada vegada més culpes, a imaginar cada vegada més maldat... D'aquesta manera, qualsevol error o caiguda d'un dels cònjuges pot danyar el vincle amorós i posar en risc l'estabilitat de la família.
- Correm el risc d'esdevenir excessivament cruels davant qualsevol error dels altres.
- La comunió familiar tan sols pot ser conservada i perfeccionada amb un gran esperit de sacrifici... Això exigeix prompta i generosa disponibilitat de tots i cadascun a la comprensió, la tolerància, el perdó i la reconciliació.
- La capacitat de perdonar els altres implica l'experiència alliberadora de comprendre'ns i de perdonar-nos a nosaltres mateixos.
- Si acceptem que l'amor de Déu és incondicional i que l'amor del Pare no es pot comprar ni vendre, aleshores serem capaços de mostrar un amor sense límits i de perdonar els altres encara que hagin estat injustos amb nosaltres.

L'amor s'alegra amb els altres (109-110)

- Ens alegrem amb el bé de l'altre quan reconeixem la seva dignitat, quan valorem les seves capacitats i les seves bones obres. Això és impossible per als qui necessiten estar sempre comparant-se o competint amb altres, fins i tot amb el propi cònjuge, fins al punt d'alegrar-se secretament dels seus fracassos.
- Quan una persona que estima pot fer un bé a altres, o quan veu que els altres són feliços, ella mateixa ho viu amb alegria, i d'aquesta manera dona glòria a Déu... Nostre Senyor aprecia d'una manera especial els qui s'alegren amb la felicitat dels altres.

- Cal que la família sigui sempre el lloc on, quan un dels membres aconsegueix alguna cosa bona en la vida, sap que tots estaran al seu costat per celebrar-ho conjuntament.

L'amor tot ho excusa (111-113)

- Excusar vol dir guardar silenci sobre allò de negatiu que pot haver-hi en una altra persona; també implica no emetre un judici, és a dir, frenar l'impuls a llançar una condemna dura i implacable.
- L'amor té cura de la imatge dels altres amb una delicadesa que porta a preservar fins i tot la bona fama dels enemics.
- Els esposos que s'estimen parlen bé l'un de l'altre, procurant mostrar el costat bo del cònjuge més enllà de les seves debilitats i els seus errors. En qualsevol cas, prefereixen guardar silenci que danyar la seva imatge.
- Ens cal acceptar amb senzillesa que tots som una complexa combinació de llums i ombres. L'altre és molt més que el conjunt dels detalls que no m'agraden. Per la mateixa raó, no és necessari que el seu amor sigui perfecte per valorar-lo. M'estima com és i tant com pot, amb els seus límits, però el fet que el seu amor sigui imperfecte no vol pas dir que sigui fals o que no sigui real.
- L'amor ho excusa tot, i és capaç de mantenir la pau davant les limitacions de la persona estimada.

L'amor tot ho creu (114-115)

- Confiar significa quelcom més que donar per descomptat que l'altre no m'està enganyant. Aquesta confiança bàsica reconeix la llum de Déu, que s'amaga rere la foscor, o la brasa que encara crema sota de les cendres.
- Aquesta mateixa confiança fa possible una relació de llibertat. No és necessari controlar l'altre i seguir minuciosament els seus passos, per evitar que escapi dels nostres braços. L'amor confia, deixa en llibertat, renuncia a controlar-ho tot, a posseir-ho tot, a dominar-ho tot.
- Aquesta llibertat, que afavoreix l'autonomia, l'obertura a l'entorn i a noves experiències, enriqueix i eixampla les relacions. Així, els cònjuges, en retrobar-se, poden viure l'alegria de compartir el que han rebut i après més enllà del cercle familiar.
- Aquesta llibertat fa possible la sinceritat i la transparència.
- La família en la qual regna una afectuosa confiança, passi el que passi, ajuda els seus membres a mostrar-se tal com són i a rebutjar espontàniament l'engany, la falsedat o la mentida.

L'amor tot ho espera (116-117)

- L'amor veritable no desespera del futur... Sap que els altres poden canviar, madurar i mostrar una bellesa sorprenent i unes potencialitats encara ocultes.

- Déu pot escriure dret amb línies tortes i treure algun bé dels mals que patim en aquest món, encara que no tot s'esdevindrà com desitgem.
- Tota persona, amb totes les seves febleses, és cridada a la plenitud de la vida en el cel... Allà... les seves fragilitats, les seves foscos i les seves patologies hauran desaparegut... El veritable ésser de cad persona brillarà amb tota la seva potència de bé i de bellesa.
- Enmig dels avatars d'aquesta vida, aquesta realitat ens ajudarà a contemplar cada persona des d'una perspectiva sobrenatural a la llum de l'esperança, i a esperar la plenitud que ell o ella rebran en el Regne del cel.

L'amor tot ho suporta (118-119)

- L'amor aguanta totes les proves amb una actitud positiva i es manté ferm en ambients hostils. Aquesta resistència implica no tan sols l'habilitat de tolerar certs greuges, sinó quelcom molt més ambiciós: una disposició constant a afrontar qualsevol desafiament.
- Es tracta d'un amor que mai no es rendeix, encara que tot el context convidi a una altra cosa. L'amor autèntic manifesta un heroisme tossut i perseverant, una resistència a tota influència negativa, una opció pel bé que res no pot enderrocar.
- En la vida familiar ens cal conrear aquesta força de l'amor que ens permet lluitar contra qualsevol mal que l'amenaci. L'amor no es deixa dominar pel rancor, el menyspreu envers les persones, el desig de ferir algú o de treure'n algun profit.
- L'ideal cristià de l'amor, demanara particular en la família, és un amor que mai no es rendeix. Em causa admiració veure homes o dones que han hagut de separar-se dels seus cònjuges per alliberar-se de la violència; no obstant això, pel seu persistent amor conjugal procuren ajudar-los, encara que sigui a través d'altres, en els moments de malalaltia, de sofriment o de dificultat. També aquí podem descobrir un amor que mai no es rendeix.

Per a treballar personalment, en la parella i en el grup

Després de llegir amb atenció les paraules del Papa Francesc comentant l'Himne de la Caritat,

- quins són els dos aspectes de l'amor que ens han cridat més l'atenció?
- quins són els que creiem que ens estan ajudant més en la nostra vida de parella i en la relació amb els fills?
- i quins són aquells que en la nostra situació de parella o de família ens convé cuidar més?

EL CREIXEMENT I DESENVOLUPAMENT DE L'AMOR CONJUGAL

Tot en comú al llarg de tota una vida (123-125)

- Després de l'amor a Déu, l'amor conjugal és la màxima forma d'amistat. És una unió que té totes les característiques d'una bona amistat: interès pel bé de l'altre, reciprocitat, intimitat, tendresa, estabilitat i la semblança que neix d'una vida compartida. A tot això, el matrimoni hi afegeix una exclusivitat indissoluble, que s'expressa en el compromís de compartir i construir junts tota l'existència.

Alegria i bellesa (126-130)

- En el matrimoni cal tenir cura de l'alegria de l'amor... L'alegria... augmenta la nostra capacitat de gaudir i ens permet trobar gust en moltes altres coses, fins i tot en aquelles etapes de la vida en les quals el plaer físic disminueix... Les alegries més intenses de la vida soorgeixen quan som capaços de provocar l'alegria en els altres.
- L'amor ens obre els ulls i ens capacita per veure, més enllà de tot, el gran valor d'un ésser humà.

Casar-se per amor (131-132)

- El matrimoni mostra la seriositat de la identificació amb l'altre i la ferma decisió dels dos contraents... de pertànyer l'un a l'altre... L'opció pel matrimoni expressa la decisió genuïna i ferma de convertir dos camins en un de sol, passi el que passi.

Un amor que es manifesta i creix (133-135)

- En el matrimoni cal utilitzar sovint tres paraules. Vull repetir-ho. Tres paraules: *si us plau*, *gràcies* i *perdó*. Tres paraules clau!
- L'amor que no creix està en risc. El creixement solament és possible si responem a la gràcia de Déu amb més actes d'amor, amb actes d'amabilitat més freqüents, més intensos, més generosos, més tendres, més alegres.

Necessitat de diàleg (136-141)

- El diàleg és una forma privilegiada indispensable de viure, expressar i fomentar l'amor en la vida matrimonial i familiar. Però això només pot ser fruit d'un llarg i esforçat aprenentatge.
- Dedica temps al diàleg, però que sigui un temps de qualitat.
- Mai no has de restar importància al que ell o ella pensin.
- Mantingues una mentalitat oberta. No et recloguis en les teves pròpies idees.
- Mostra afecte i interès per l'altre cònjuge.
- Perquè un diàleg valgui la pena, cal tenir alguna cosa a comunicar, que serà feruit d'una riquesa interior.

La transformació de l'amor (163-164)

- La transformació de la vida fa que es produeixi una cosa que no era tan habitual en altres temps: les relacions íntimes i exclusives han de perdurar al llarg de quatre, cinc o sis dècades: per això, la decisió inicial dels esposos ha de ser renovada una vegada i una altra.
- En la història de tot matrimoni les aparences canvien, però això no implica que l'amor i l'atracció mútua s'afebleixin. Estimem l'altra persona pel que és, no simplement pel seu cos.
- Res de tot això no serà possible si no invoquem l'Esperit Sant i demanem la seva gràcia.

Per a treballar personalment, en la parella i en el grup

D'aquests números sobre el creixement de l'amor,

- Com estem vivint en la parella i la família el diàleg?
- *Si us plau, gràcies i perdó*: tres paraules que el Papa Francesc ens demana que siguin ben presents en les nostres famílies perquè creixin dia a dia en l'amor. ¿Són prou presents a casa nostra?
- ¿Hi ha algun altre aspecte que ens ha cridat especialment l'atenció?

UN AMOR APASSIONAT

El món de les emocions (143-146)

- Desitjos, sentiments i emocions... ocupen un lloc important en la vida matrimonial.
- L'amor matrimonial porta a procurar que tota la vida emocional dels cònjuges esdevingui un bé per a tota la família i estigui al servei de la seva vida en comú.

Déu vol l'alegria dels seus fills (147-149)

- L'ensenyament oficial de l'Església, fidel a les Escriptures, mai no ha rebutjat l'erotisme com a tal, sinó que ha lluitat contra la seva desviació destructiva, perquè la falsa divinització de l'erotisme el priva de la seva dignitat divina i el deshumanitza.
- Una persona pot certament canalitzar les seves passions seguint un camí ben bonic i sa, orientant-les cada vegada més vers l'altruisme i la plena realització personal.
- El que importa és gaudir de llibertat per reconèixer que el plaer es pot experimentar de diverses maneres segons els moments de la vida i d'acord amb les necessitats de l'amor mutu.

La dimensió eròtica de l'amor (150-152.157)

- Déu mateix va crear la sexualitat, que és un regal meravellós per a les seves criatures. Aquest do requereix ser conreat i orientat, per tal d'evitar l'empobriment d'un valor autèntic.
- La sexualitat no és un mitjà de gratificació personal o de simple entreteniment; és una forma de llenguatge interpersonal en la qual l'altre és pres seriosament, d'acord amb la seva sagrada i inviolable dignitat.
- El desig sexual autèntic, si bé unit estretament a la recerca de plaer, sempre inclou un sentit d'admiració, i per això mateix pot humanitzar els impulsos.
- L'home no pot viure exclusivament de l'amor oblatiu, un amor ofert als altres. No es pot limitar a donar, també ha de rebre. Qui vulgui donar amor, al seu torn haurà de rebre'l com a do.

Violència i manipulació (151-156)

- És un fet que sovint el sexe es converteix en quelcom despersonalitzat i insà; com a conseqüència d'això esdevé ocasió i instrument d'autoafirmació i de satisfacció egoista dels propis desitjos i instints... Corre el risc de convertir-se per la mentalitat *d'un sol ús* El cos de l'altre és considerat com un objecte... Fins i tot dins el matrimoni, la sexualitat pot esdevenir font de sofriment i de satisfacció egoista.
- Tota forma de submissió sexual ha de ser rebutjada clarament.

Matrimoni i virginitat (158-162)

- Els textos bíblics no donen fonament ni per sostenir la inferioritat del matrimoni, ni la superioritat de la virginitat o del celibat... Per tant, més que parlar de la superioritat de la virginitat en tots els seus aspectes, sembla adequat mostrar que els diferents estats de vida es complementen, de tal manera que un pot ser més perfecte des d'un punt de vista, i en canvi l'altre pot ser més perfecte des d'un altre punt de vista.
- La virginitat i el matrimoni són, i cal que ho siguin, formes diferents d'estimar.

Per a treballar personalment, en la parella i en el grup

- Què en penseu d'aquesta manera de plantejar l'erotisme i la sexualitat des de la perspectiva cristiana?
- La imatge de molts mitjans de comunicació quan parlen del pensament de l'Església, ¿presenten aquesta visió positiva i humanitzadora de l'erotisme i la sexualitat?
- El Papa Parla del perill que la sexualitat humana es converteixi en violència i manipulació. ¿Creieu que és un perill real i present en la nostra societat?
- ¿En què creieu que es diferencien la forma d'estimar pròpia del matrimoni i la de la virginitat o el celibat?

CAPÍTOL CINQUÈ: UN AMOR QUE ES FA FECUND

ACOLLIR UNA NOVA VIDA (165-167)

- La família és l'àmbit en el qual una nova vida no tan sols és engendrada sinó que és acollida com a regal de Déu... Els fills són estimats abans de néixer.
- La paternitat responsable no significa procreació il·limitada o manca de consciència del que implica atendre els fills, sinó més aviat la facultat dels esposos per exercir la seva llibertat inviolable de manera sàvia i responsable, tenint en compte tant les realitats socials i demogràfiques com la seva pròpia situació familiar i els seus legítims desitjos.

L'amor i l'embaràs (168-171)

- L'embaràs és un període difícil i alhora meravellós. La mare col·labora amb Déu perquè es produeixi el miracle d'una nova vida.
- No importa si aquesta nova vida et convé o no, si els seus trets t'agraden o no, si encaixa en els teus plans i les teves aspiracions. Perquè els fills són un do. Cada fill és únic i irrepetible. Estimem els nostres fills pel que són, no perquè són agradables, o perquè s'assemblen a nosaltres o pensen com nosaltres, o perquè responen als nostres somnis. Els estimem perquè són els nostres fills. Un fill és un fill.

L'amor d'un pare i una mare (172-177)

- Tot infant té dret a ser estimat per un pare i una mare, i ambdós són necessaris per a la seva maduració íntegra i harmoniosa.
- La mare i el pare mostren als seus fills el rostre matern i el rostre patern del Senyor.
- L'afebliment de la presència materna en la nostra societat, amb les seves qualitats femenines, comporta un risc greu per al nostre món... Les mares són l'antídot més poderós davant la difusió de l'individualisme egoista. Elles donen testimoni de la bellesa de la vida... La mare que empara el seu fill o filla amb tendresa i compassió els ajuda a créixer en confiança i a experimentar que el món és un lloc bo i acollidor.
- El pare ajuda els fills a percebre els límits de la realitat, a obrir-se als desafiaments d'un món més ampli que la pròpia llar familiar, i a er conscients de la necessitat del treball i de l'esforç... Déu posa el pare en la família perquè, amb les característiques pròpies de la masculinitat, sigui a prop de la seva esposa per compartir-ho tot, alegries i tristeses, cansaments i esperances.

UNA FECUNDITAT QUE S'ESPANDEIX (178-186)

- Algunes parelles no poden tenir fills, i això pot ser causa de sofriment per als esposos...L'adopció és una forma molt generosa de ser pares.

- Les famílies cristianes no haurien d'oblidar que la fe no ens allunya del món, sinó que ens hi introdueix més profundament... Les famílies no han de considerar la pròpia llar com un refugi que les protegeix de la societat; al contrari, cal que surtin de la pròpia llar amb esperit de solidaritat amb els altres. Els matrimonis haurien de ser molt conscients dels seus deures de caràcter social.
- Cap família no pot ser fecunda si es considera com una cosa totalment diferent, separada de la resta... De vegades passa que algunes famílies cristianes, per la manera de dir les coses, per l'estil del seu tracte amb els altres, per la seva obsessió constant per dos o tres assumptes, són considerades distants, com si no formessin part de la comunitat. Fins i tot els seus propis parents se senten menyspreats o jutjats per elles.
- Amb el testimoniatge, i també amb la paraula, les famílies parlen de Jesús als altres... Els matrimonis cristians pinten el gris de l'espai públic omplint-lo del color de la fraternitat, de la sensibilitat social, de la defensa dels fràgils, de la fe lluminosa, de l'esperança activa. La seva fecunditat s'expandeix i es tradueix en milers de maneres de fer present l'amor de Déu en la societat.
- Quan els qui combreguen prefereixen no mirar els pobres i els qui sofreixen, o permeten diverses formes de divisió, de menyspreu i de desigualtat, l'Eucaristia es rebuda indignament. En canvi, les famílies que reben l'Eucaristia amb adequada disposició, reafirmen el seu desig de fraternitat, la seva consciència social i el seu compromís amb els necessitats.

LA VIDA EN UNA FAMÍLIA MOLT MÉS GRAN (187)

- El petit nucli familiar no s'hauria d'aïllar d'una família molt més àmplia, formada pels pares, els oncles, els cosins, i fins i tot els més propers.

Ser fills i filles (188-190)

- En primer lloc pensem en els nostres pares. Jesús va recordar als fariseus que l'abandó dels propis pares és contrari a la Llei de Déu... Fem be de recordar que cadascun de nosaltres és un fill o una filla... El quart manament demana als fills que honorin el pare i la mare. Aquest manament el trobem immediatament dels que es refereixen a Déu mateix... conté quelcom de sagrat, quelcom de diví, quelcom que és a l'arrel de qualsevol altre tipus de respecte entre els éssers humans.
- Aquesta moneda té una altra cara, com diu la Paraula de Déu, l'home deixa el pare i la mare... De vegades això no es compleix, i el matrimoni no acaba de realitzar-se perquè no hi ha hagut aquest sacrifici i aquesta renúncia. Els pares no han de ser abandonats ni descurats, però el fet de contreure matrimoni exigeix *deixar-los* per tal que... la parella pugui veritablement convertir-se en una sola carn.... El matrimoni és un continu

desafiament als esposos i esposes perquè trobin noves maneres de ser fills i filles.

Els ancians (191-193)

- Despertem el sentit col·lectiu d'agraïment, d'estimació i d'hospitalitat, que faci que els ancians se sentin una part viva de la comunitat... Com desitjo una Església que desafiï la cultura del rebuig amb l'alegria desbordant d'una nova abraçada entre els joves i la gent gran de les nostres comunitats!
- Hi ha cultures que, com a conseqüència d'un desordenat desenvolupament industrial i urbanístic, ha portat i continuen portant els ancians a formes inacceptables de marginació.
- Els ancians ens ajuden a valorar la continuïtat de les generacions amb el carisma de servir de pont. Molt sovint són els avis els qui asseguren la transmissió dels grans valors als seus néts, i avui moltes persones poden reconèixer que deuen precisament als avis la iniciació a la vida cristiana.
- Una família que no respecta i valora els seus avis, que són la seva memòria vivent, és una família desintegrada; mentre que una família que recorda el seu passat és una família amb futur.

Ser germans i germanes (194-195)

- En la família, el vincle de fraternitat que s'estableix entre els fills constitueix una bona escola de llibertat i de pau, si es crea un ambient educatiu obert als altres. En la família aprenem a conviure. Potser no sempre en som prou conscients, però és precisament la família la que introdueix la fraternitat en el món.
- Créixer amb germans i germanes constitueix una bella experiència d'atenció mútua i d'ajuda entre els uns i els altres... Els fills han d'aprendre a relacionar-se... com a germans i germanes. Aquest aprenentatge, de vegades costós, és una veritable escola de socialització.

Un cor gran (196-198)

- Els amics i altres famílies formen part d'aquesta família més gran, i també les comunitats de famílies que es donen suport mútuament en les seves dificultats, en el seu comportament social i en la seva fe.
- Aquesta família més gran hauria d'integrar amb molt d'amor les mares adolescents, els infants sense pares, les mares solteres que han de vetllar per l'educació dels seus fills, les persones amb alguna discapacitat que requereixen afecte i proximitat, els joves que lluiten contra una addicció, els solters, separats o vius que pateixen soledat, els ancians i malalts que no reben l'ajut dels seus fills. Aquesta família també hauria d'acollir aquells que han naufragat en les seves vides.

- No podem oblidar que aquesta gran família també inclou el sogre, la sogra i tots els parents dels cònjuges. Una delicadesa pròpia de l'amor consisteix a evitar que aquests parents siguin considerats una competència deslleial, una amenaça o una intrusió. (Es) requereix respecte a les seves tradicions i als seus costums, l'esforç per comprendre el seu llenguatge i evitar les crítiques, tenir cura d'ells i apreciar-los, preservant sempre la legítima privacitat i independència de la parella. Aquestes actituds són també una manera exquisida d'expressar l'amor generós al propi cònjuge.

Per a treballar personalment, en la parella i en el grup

- La nostra societat, ¿valora prou la necessitat de la presència de la figura materna i la figura paterna per a l'educació dels fills, o, per a moltes famílies, es fa difícil per diversos motius?
- El Papa Francesc ens convida a obrir les portes de la família en diversos nivells, des dels fills fins als més desafavorits.... ¿Creieu que sempre tenim prou present el fet de ser família de portes obertes?
- *Amoris laetitia*, en aquest capítol posa de relleu la importància de saber ser fills i germans, de donar importància als ancians. ¿En podem treure alguna conclusió concreta en la situació actual de la nostra família?